

Een van de belangrijkste uitdagingen in het onderzoek is na te gaan aan welke steun ouders behoefte hebben, wat hun concrete verwachtingen zijn, hoe zij partner kunnen zijn in opvang en opvoeding in voorschoolse voorzieningen en wat dit alles betekent voor de professionaliteit van medewerkers en voor de ontwikkeling van samenwerking.

Portugal:

Betrokkenheid & samenwerking tussen ouders & kleuteronderwijs

DOOR: MARIA FILOMENA RIBEIRO DA FONSECA GASPAR

De laatste twintig jaar hebben we in Portugal verschillende onderzoeken uitgevoerd naar de verwachtingen van ouders en hun betrokkenheid bij het kleuteronderwijs (3- tot 6-jarigen). In de eerste serie studies ontwikkelden we twee verschillende meetinstrumenten om te peilen naar de percepties van ouders en kleuterleiders over de participatie van ouders: *Escala de Participação/Envolvimento dos Pais na Educação Pré-Escolar* (schaal voor ouderparticipatie en betrokkenheid bij kleuteronderwijs) en *Escala Real-ideal de Cooperação Pais-Jardim de Infância* (ERI) (schaal voor de echte-ideale samenwerking tussen thuis en de kleuterschool). In 2003 verzamelden we gegevens van 67 ouderparen in een stedelijke omgeving, van 56 ouderparen uit een landelijk gebied en van 36 kleuterleiders. Enerzijds willen de ouders meer door de leerkracht van de kleuterschool worden betrokken dan nu het geval is: meer uitgenodigd worden op school; meer informatie krijgen en geïnformeerd worden op een andere manier; meer deelnemen in de uitvoering van het pedagogisch project van het centrum. Anderzijds zouden de leerkrachten de ouders ook meer willen betrekken, maar de leerkrachten vinden wel dat ze de ouders meer betrekken dan door de ouders ervaren wordt. Dit kan duiden op een probleem van communicatie tussen leerkrachten en ouders in verband met de verschillende verwachtingen op het vlak van participatie.

Een andere studie, ontwikkeld met een steekproef van 68 ouderparen en 34 kleuterleiders, bevestigde de resultaten van bovenstaand onderzoek en bood aanvullende informatie: ouders wilden op regelmatige basis geïnformeerd worden door de leerkrachten over alle activiteiten in

de kleuterschool, meer dan de medewerkers dit zelf wilden. Leerkrachten wilden meer betrokkenheid van de ouders, niet alleen bij de schoolactiviteiten, maar ook door meer informatie te krijgen in functie van het plannen van activiteiten en om beter te kunnen werken met en inspeelen op ieder kind.

Een tweede serie studies werd uitgevoerd binnen de context van het *International Parent-Teacher Partnership* (IPP) project en onderzocht hedendaagse leefomgevingen en soorten ouders.¹ In dit onderzoek werd een vragenlijst (oorspronkelijk ontwikkeld door de Finse onderzoeksgroep) opgestuurd naar voorschoolse voorzieningen in vijf Europese landen (Finland, Estland, Letland, Portugal en Noorwegen). In Portugal werden in 2004-2005 190 vragenlijsten verstuurd, waarvan er 91 werden teruggezonden (een reactiepercentage van 48 procent). Volgens de kwantitatieve resultaten zagen de leerkrachten in Portugal 'zichzelf en de ouders als actief in het creëren en ondersteunen van wederzijdse interactie en betrokkenheid. Maar de ouders werden niet verondersteld veel interesse te tonen in de opvoeding binnen het kleuteronderwijs; bovendien waren de Portugese kleuterleerkrachten het minst geneigd om te erkennen dat een deel van hun taak is om ouders te adviseren in hun ouderrol.' Kwalitatieve analyse van de Portugese gegevens voegde het volgende toe:

- 'samenwerking ten aanzien van welzijn en veiligheid' van het kind werd het vaakst vermeld als vorm van participatie door ouders, en het meest vermelde doel van samenwerking met ouders was 'het individuele kind en

zijn/haar gezin te leren kennen om beter te kunnen tegemoet komen aan zijn/haar behoeften';

- de focus van de voorschoolse voorziening moet liggen op het kind en niet voornamelijk op de dienst aan ouders;
- wanneer de kleuterleerkrachten gevraagd werd naar hun methodes om ouders te betrekken in de opvoeding van de kinderen, werd de 'dagelijkse babbel' aangehaald door 76 procent van de Portugese respondenten;
- kenmerkend voor Portugal was vooral de afwezigheid van een actieve oudervereniging en het feit dat slechts 17 procent van de respondenten vermeldde dat ouders deelnamen aan dagelijkse activiteiten en slechts 14 procent dat ze deelnamen aan informele bijeenkomsten;
- de deelnemers werd gevraagd naar drempels die engagement en participatie van ouders belemmerden: de frequentste vermelde drempel – door 80 procent van de Portugese deelnemers – was het gebrek aan tijd bij de ouders. Slechts 29 procent verwees naar een gebrek aan interesse.

Het tijdsgebrek bij Portugese ouders moet begrepen worden binnen de maatschappelijke veranderingen, waarbij moeders een voltijdse baan proberen te combineren met hun gezin. Kleuterleerkrachten moeten nieuwe werkwijzen vinden die meer gericht zijn op samenwerken met ouders en die drempels zoals tijdsgebrek effectief kunnen overstijgen. Ze moeten ook andere problemen proberen op te lossen, bijvoorbeeld het gebrek aan training, ervaring en sociale vaardigheden in het omgaan met ouders van sterkere

sociaal-economische groepen, het jargon en onvriendelijk taalgebruik, het onvermogen van ouders om het grotere belang van de voorziening te zien, enzovoort. Dit werd aangetoond door heel recent onderzoek over de betrokkenheid van ouders in voorschoolse voorzieningen.²

Andere centrale vragen in het Portugese onderzoek gaan over de manieren waarop we ouders het best kunnen ondersteunen bij de opvoeding en welke rol de voorschoolse voorzieningen hierin kunnen spelen. Volgens onderzoeken in 2004, verkiezen ouders ondersteuning binnen de voorschoolse voorzieningen, zowel formeel (in de vorm van programma's door professionelen) als informeel (steun en advies door kleuterleerkrachten), boven die in andere plaatsen, zoals centra voor geestelijke gezondheidszorg, gezondheidscentra voor gezinnen, universiteiten, het werk of de kerk.

Sinds 2003 heeft ons onderzoeksteam van de Vakgroep Psychologie en Educatieve Wetenschappen aan de Universiteit van Coimbra de *Incredible Years Programs* (ongelooflijke jaren) verspreid, ontwikkeld door Webster-Stratton, met specifieke nadruk op het *IY Basic Preschool Parent Program* en het *Teacher Classroom Management Program*. Hiermee willen we de samenwerking tussen de voorzieningen en het gezin verbeteren en de banden versterken tussen ouders en kleuterleiders. De eerste resultaten zien er veelbelovend uit, met een groot enthousiasme bij de kleuterleiders en positieve reacties en een grote betrokkenheid door ouders.³

We moeten de effectiviteit en het gebruik van nieuwe vormen van communicatie met en participatie door druk bezette ouders, die betrokken willen worden bij de voorschoolse voorzieningen, nog evalueren. Bij onze traditioneel opgeleide kleuterleerkrachten, kan daar evenwel

binnen hun werk onvoldoende tijd voor vrij gemaakt worden.

- 1 HUIJALA, E., TURJA, L., GASPAR, M., VEISSON, M., & WANIGANAYAKE, M. (2009). PERSPECTIVES OF EARLY CHILDHOOD TEACHERS ON PARENT-TEACHER PARTNERSHIPS IN FIVE EUROPEAN COUNTRIES. EUROPEAN EARLY CHILDHOOD EDUCATION RESEARCH JOURNAL, 17 (1), 57-76.
- 2 SYLVA, K., SCHOFIELD, C., & DYKE, A. (2012, AUGUST 30). EXPLORING BARRIERS AND OPPORTUNITIES FOR PARENTAL ENGAGEMENT IN CHILDCARE CENTRES. SYMPOSIUM PRESENTED AT THE EUROPEAN EARLY CHILDHOOD EDUCATION RESEARCH ASSOCIATION (EECERA) CONFERENCE, PORTO (PORTUGAL), 29TH AUGUST TO 1ST SEPTEMBER.
- 3 GASPAR, M., & VALE, V. (2012, AUGUST 30). THE INCREDIBLE YEARS TEACHER TRAINING IN PORTUGAL: HOW DOES IT WORK IN THE PROMOTION OF THE COLLABORATION BETWEEN PRESCHOOL TEACHERS AND PARENTS? SYMPOSIUM PRESENTED AT THE EUROPEAN EARLY CHILDHOOD EDUCATION RESEARCH ASSOCIATION (EECERA) CONFERENCE, PORTO (PORTUGAL), 29TH AUGUST TO 1ST SEPTEMBER.

*Maria Filomena Ribeiro da Fonseca Gaspar is hoogleraar aan de Vakgroep Psychologie en Educatieve Wetenschappen aan de Universiteit van Coimbra, Portugal.
E: ninigaspas@fpce.uc.p*